

УДК 323.173 (4)

М. Г. ОКЛАДНА**СЕПАРАТИЗМ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ:
ЗАКОНОМІРНІСТЬ ЧИ ВИНЯТОК З ПРАВИЛА?**

Європейська інтеграція породжує питання про взаємини між нацією і державою. Трансформація держав Західної Європи створює нові можливості для вираження інтересів меншин. Це підриває традиційне бачення суверенітету і послаблює необхідність в державності. Націоналістичні рухи в багатьох випадках сприйняли європейську тему, її ідеологію і стратегії. Європа надає можливості для територіальних рухів, зокрема деякі заходи щодо захисту меншин. У цій статті розглядаються різні способи, за допомогою яких сторони, що діють в регіональних контекстах, відреагували, інтерпретували і використовували образи «Європи регіонів» для просування своїх територіальних вимог.

Ключові слова: сепаратизм; регіоналізм; Європейський Союз; європейська інтеграція; членство в організації.

Европейская интеграция порождает вопрос о взаимоотношениях между нацией и государством. Преобразование государств Западной Европы создает новые возможности для выражения интересов меньшинств. Это подрывает традиционное видение суверенитета и ослабляет необходимость в государственности. Националистические движения во многих случаях восприняли европейскую тему, ее идеологию и стратегии. Европа предоставляет возможности для территориальных движений, в частности некоторые меры по защите меньшинств. В этой статье рассматриваются различные способы, с помощью которых стороны, действующие в региональных контекстах, отреагировали, интерпретировали и использовали образы «Европы регионов» для продвижения своих территориальных требований.

Ключевые слова: сепаратизм; регионализм; Европейский Союз; европейская интеграция; членство в организации.

European integration questions the relationship between nation and state. The transformation of the state in western Europe provides new opportunities for expression for minority nations. It undermines traditional sovereignty and weakens the need for statehood. Minority nationalist movements have in many cases adopted the European theme, adjusting their ideology and strategy accordingly. Europe provides opportunities for territorial movements and grants some minority protections. This paper explores the diverse ways in which parties operating in regional contexts have responded to, interpreted, and used the imagery of a 'Europe of the Regions' to advance their territorial demands.

Keywords: separatism; regionalism; European Union; European integration; membership in the organization.

Вступ. Ще нещодавно сепаратизм в Європі було прийнято вважати проблемою з минулого, пов'язаною з функціонуванням авторитарних європейських режимів.

Після завершення Другої світової війни кордони багатьох європейських держав були штучно змінені державами-переможцями. Перерозподіл територій між суб'єктами федерації відбувався також в соціалістичних федераціях (СРСР, СФРЮ). В умовах «Холодної війни» і глобальної біполярності у національних меншин не було можливості реально захищати свої права. Однак, руйнація СРСР і всієї соціалістичної системи, втрата керованості в багатонаціональних країнах Європи створили сприятливі передумови для агресивного відстоювання національними меншинами своїх прав, які вилилися в етнічні війни насамперед в колишній Югославії.

Слід зазначити, що загострення проблеми сепаратизму в державах-членах ЄС на початку ХХІ ст. стало несподіванкою як для національних урядів, керівництва Євросоюзу, так і для експертів. Проблема ідентичності стала важливою складовою процесу формування кордонів в ХХІ ст.

Матеріали і результати дослідження. Від Шотландії до Фландрії і далі до Каталонії: сепаратистські тенденції в сучасному Європейському Союзі – це не прикрий виняток з правила, а певна тенденція, процес, що поступово набирає обертів. З одного боку, європейці добре усвідомлюють раціональність лозунгу «наша сила в єдності», оскільки лише об'єднана Європа може бути почута США, Росією, Китаєм і гідно відповісти на сучасні глобальні виклики. Але, з іншого боку, ми спостерігаємо тенденцію до зростання сепаратистських прагнень, бажання перетворити Європейський Союз з міждержавного об'єднання на Європу регіонів. Відтак концепція побудови об'єднаної Європи

на федералістських засадах поєднується сьогодні з регіоналістськими і сепаратистськими тенденціями.

У регіонах багатьох держав-членів ЄС ми можемо спостерігати не лише розвиток стихійного вуличного протестного руху, але й цілеспрямованої діяльності регіональних еліт, результатом якої стають референдуми про незалежність. Постає питання, чому в державах-членах і Європейському Союзі в цілому, що засновані на системі демократичних, правових цінностей, виникає і успішно розвивається сепаратизм? Які наслідки ця тенденція матиме для державно-правового розвитку європейських держав і Союзу в цілому? Яку роль в цьому процесі відіграє сам Європейський Союз? Аналізу цих та ряду інших питань присвячена дана стаття.

Розвитку сепаратизму, як не дивно, певною мірою сприяють процеси глобалізації та регіональної інтеграції, які можуть відігравати як інтегративну, так і деструктивну роль. Глобалізація і інтеграція сприяють більш тісній взаємодії держав і недержавних акторів, їх об'єднанню у транснаціональні та глобальні мережі, які побудовані на різних каналах взаємозалежності, які включають торгівлю, політику, безпеку, навколишнє середовище та соціокультурні зв'язки. З іншого боку, глобалізація може сприяти фрагментації усталених політичних і соціальних порядків, дозволяючи регіональним та транснаціональним рухам ставити перед собою завдання, реалізація яких несе загрозу суверенітету і територіальній цілісності держав.

Сепаратистські рухи неоднорідні за спрямуванням: якщо одні прагнуть до автономії в межах національних держав, то інші ставлять перед собою більш сміливі цілі – вихід зі складу держав і створення нових незалежних держав. За статистикою з 1990 р. виникло понад 30 нових держав і на цьому сепаратистські рухи не збираються зупинитися [15].

© М. Г. Окладна, 2017

Слід зазначити, якщо розпад колишніх соціалістичних федерацій (СРСР, ЧССР, СФРЮ) розглядався як цілком закономірне явище внаслідок утиску прав і свобод громадян, то стрімкий розвиток сепаратистських рухів в країнах Західної Європи (на сьогодні в державах-членах ЄС налічується понад 40 сепаратистських партій [10]), що функціонують на усталених демократичних і правових засадах, застав зненацька європейських політиків і експертів.

Однак, розвиток сепаратизму в об'єднаній Європі лише на перший погляд виглядає парадоксальним. Євросоюз прийнято розглядати як «пост-суверенну» політико-правову систему, яка, у випадку успішного розвитку інтеграційного процесу, могла б послужити моделлю для формування інтеграційних «ядер» різної потужності в Південній і Латинській Америці, Азії та на теренах СНД [7, с. 35]. Проведення Євросоюзом регіональної політики, заснованої на принципах солідарності і субсидіарності, мало б зняти проблему сепаратизму в ЄС як таку, оскільки у регіонів з'явилася реальна можливість легально поряд з національними державами вийти на міждержавний та наднаціональний (у межах ЄС) рівень при вирішенні питань у різних сферах суспільного життя [6, с. 60]. Попри це, сепаратистські рухи не тільки не зникли, але й розвиваються, дестабілізуючи не лише держави-члени, але й Європейський Союз в цілому.

Що сприяє розвитку сепаратизму в Євросоюзі? Це прагнення сепаратистських рухів зберегти і розвинути свою ідентичність відповідно до ст. 3 Договору про ЄС, яка проголошує: «Союз поважає своє багате культурне та мовне розмаїття й забезпечує захист та подальше збагачення культурної спадщини Європи» [4]. Ідентичність сепаратистських рухів як правило ґрунтується на спільній історії, культурі, мові та соціальній єдності. Спираючись на ці ідентичності та суперечки у стосунках з центральною владою держав-членів, сепаратисти вдало використовують комунікаційні технології та транснаціональні мережі для організації політичних дій та залучення підтримки діаспорних груп та зарубіжних симпатиків [12, с. 136-137]. Роль ідентичності в розвитку сепаратистських рухів можна побачити на прикладі Країни Басків і Каталонії в Іспанії, для яких спогади про репресії, порушення культурних та мовних прав (як відомо, іспанський уряд заблокував визнання каталонців як нації та надання переваги каталонській мові в регіоні) є важливим фактором підтримання життєздатності сепаратистських настроїв.

Разом з тим слід зазначити, що культурно-мовна ідентичність не завжди використовується сепаратистськими рухами в їх боротьбі. Так, хоча Шотландія має відмінну культурну та мовну ідентичність від решти Великої Британії, сучасні шотландські сепаратисти не використовують цей фактор. Більше того, вони підкреслюють, що у випадку виходу зі складу Сполученого Королівства Шотландія збереже тісні культурні зв'язки з Англією: англійська мова залишатиметься офіційною мовою, так само як британський фунт буде офіційною валютою незалежної Шотландії.

Аналізуючи проблему посилення сепаратистських тенденцій в ЄС слід безумовно враховувати

економічні чинники цього процесу. Так, Каталонія є одним із найбагатших регіонів Іспанії, але податки збираються та перерозподіляються іспанським урядом. В результаті кошти, які повертаються назад до Каталонії, набагато нижчі, ніж податки, які були зібрані тут Мадридом. З кожного євро, сплаченого каталонцями у вигляді податку до іспанського бюджету, лише 57 центів повертається назад до Каталонії. В результаті уряд Каталонії вимушений звертатися до уряду Іспанії за кредитами, аби погасити свої борги [11]. Для боротьби з боргами Каталонії іспанський уряд примушує владу регіону проводити жорсткі і вкрай непопулярні заходи. Показово, що іспанський уряд не вдався до заходів, які б сприяли полегшенню ситуації Каталонії, після того, як сам отримав допомогу з боку Європейського Союзу. Зрозуміло, що така політика Мадриду щодо Каталонії є однією з причин, що штовхає Каталонію до відокремлення від Іспанії. Економічний сепаратизм проявляється також в Бельгії та Італії.

Як не дивно, але певного імпульсу, якщо не прямого, то принаймні побічного, сепаратистським тенденціям надає сам Європейський Союз. Запровадження регіональної політики ЄС сприяло подальшій децентралізації влади, причому як у федеративних та регіоналістських державах, так і унітарних. Делегування владних повноважень від центральних органів влади на нижчі рівні дає субрегіонам більшу автономію, а отже можливість реалізовувати власні інтереси, які не завжди і не в усьому збігаються із загальнонаціональними інтересами. З іншого боку, насамперед в умовах економічної кризи, національні уряди далеко не завжди можуть забезпечити реалізацію національних та регіональних завдань. Оскільки регіональні співтовариства і їх еліти невдоволені неспроможністю центральної влади забезпечувати їх потреби та інтереси, вони починають демонструвати схильних до набуття більшої автономії або навіть незалежності.

За цих умов взаємодія з інститутами Європейського Союзу стає більш привабливим для регіонів, які прагнуть до незалежності. Як відомо, невеликі держави в ЄС можуть мати більшу вагу у вирішенні європейських справ, а також кращий доступ для отримання фінансової допомоги. Європейські регіони використовують Євросоюз для створення через нього транснаціональних мереж. Регіони, зокрема сепаратистські, створюють офіси при інститутах ЄС для зв'язків з посадовими особами Союзу, а також транснаціональні організації, наприклад European Free Alliance, який з 2004 р. став політичною партією, що має представництво у Європейському парламенті. Крім того, сепаратистські регіони беруть участь у транснаціональних політичних мережах, таких як Конференція європейських регіонів.

Слід звернути увагу також ще на один момент: невеликі держави завдяки членству в ЄС і НАТО, мають набагато менше проблем із забезпеченням власної безпеки, аніж більш крупні держави, що знаходяться поза межами цих організацій [14, с. 16]. У випадку виходу певного регіону зі складу держави-члена ЄС можна з упевненістю стверджувати, що заради забезпечення геополітичних інтересів США і Європейського

Союзу НАТО буде продовжувати надавати військовий захист сепаратистським регіонам ще до того моменту, як вони отримають членство в Альянсі.

Постає питання, якщо той чи інший регіон (наприклад, Каталонія, Шотландія або Фландрія) держави-члена ЄС вийде зі складу відповідної країни, які наслідки матиме цей крок? Лісабонський договір регламентує лише ситуацію, коли держава-член хоче залишити Євросоюз [8]. Стосовно членства держави, яка утворилася шляхом виходу зі складу держави-члена, Лісабонський договір нічого нам не каже. Але, вважаємо, що наслідки для цього регіону будуть цілком зрозумілі: новоутворена держава де-факто і де-юре має вийти зі складу ЄС. У випадку, якщо вона захоче набути членства в ЄС, то вона повинна буде пройти усі етапи відповідної процедури – стосовно цієї вимоги європейські інститути демонструють досить чітку позицію.

Сепаратисти зазвичай стверджують, що їхні регіони зможуть зберегти членство в ЄС одразу після переговорів про відокремлення. Вони вважають, що право на сепесію ґрунтується на положеннях ст. 2 Договорів про Європейський Союз, в якій окреслено основні цінності демократії та верховенства права в ЄС [8]. Крім того, як аргумент, висувається наступне твердження: зважаючи на те, що багато сепаратистських регіонів є політично та економічно важливими, їх виключення зі складу Євросоюзу буде проблематичним для ЄС та європейської інтеграції.

З великою долею ймовірності можна передбачити, що насправді шлях до набуття членства в ЄС в цьому разі буде ускладнений насамперед суб'єктивними чинниками і залежатиме передусім від того, в який спосіб регіон «розлучився» з «материнською» державою. Слід пам'ятати, що вступ до ЄС вимагає згоди всіх її держав-членів, а тому вступ до ЄС колишніх регіонів – нових незалежних держав може бути заблокованим старими державами-членами. Деякі члени ЄС, зокрема Іспанія, відмовилися визнати незалежність Косово, щоб не створити прецедент для сепаратистських регіонів на своїх територіях. Напередодні референдуму в Шотландії Іспанія попередила місцевих сепаратистів, що незалежній Шотландії знадобиться не менше восьми років для переговорів про членство в ЄС [13].

Найбільш оптимальним є цивілізований, правовий шлях виходу регіону зі складу «материнської» держави. Саме таким шляхом може піти Бельгія у випадку її розпаду. Принаймні підстави для такого висновку дає досвід переходу Бельгії від унітарної до федеративної форми державного устрою. У цьому разі розпад Бельгії буде нагадувати розпад Чехословаччини, коли обидва суб'єкта федерації погодилися на відокремлення, внаслідок чого ані Чеська Республіка, ані Словаччина не визнали юридичну особу Чехословаччини в міжнародних організаціях. Щоправда можна передбачити виникнення певних проблем зі статусом Брюсселя, який сьогодні є не лише столицею королівства, але й штаб-квартирою Євросоюзу, у ньому знаходяться секретаріат Бенілюксу та офісу НАТО.

Шотландія також обрала правовий, цивілізований шлях виходу зі складу Сполученого Королівства.

У 2012 р. Лондон і Единбург досягли згоди щодо проведення в 2014 р. референдуму про незалежність Шотландії. Негативне ставлення більшості тих, хто взяв участь у голосуванні, тимчасово зняло з порядку денного питання виходу Шотландії зі Складу Великобританії [1].

Однак, перемога прибічників Brexit на референдумі 2016 р. змусив шотландців обговорювати питання щодо проведення другого референдуму з питання про незалежність Шотландії та її членство в ЄС. Якщо такий референдум відбудеться і питання про вихід отримає підтримку, то дотримання Шотландією конституційної процедури виходу забезпечить їй лояльне ставлення Лондону, який не буде серйозно перешкоджати їй на шляху до членства в ЄС. Але це зовсім не означає, що намір Шотландії вступити до ЄС буде підтриманий усіма державами-членами, особливо тими, у складі яких є регіони, які можуть бути потенційними кандидатами на вихід зі складу відповідних держав.

Інша ситуація, коли регіон здійснить такий вихід не цивілізовано, то в цьому випадку вступ новоутвореної держави скоріш за все буде заблокований з боку «материнської» держави. Слід також зазначити, що блокування вступу таких держав можуть здійснювати й інші держави-члени ЄС, на території яких існують сепаратистські регіони, і відповідно які будуть занепокоєні можливістю подібного розвитку подій в них самих. Так, Бельгія, яка стикається з проблемою фламандського сепаратизму, не підтримає відокремлення Шотландії від Великобританії і її входження до складу ЄС. У цьому зв'язку можна пригадати ситуацію із невизнанням незалежності Косово Іспанією, Грецією і Кіпром.

Європейський Союз, як правило, займає нейтральну позицію стосовно внутрішніх проблем держав-членів відповідно до п. 2 ст. 4 Договору про Європейський Союз, де зазначено, що Євросоюз поважає національну самобутність держав-членів, властиву їхнім основним політичним та конституційним структурам, включно з регіональним та місцевим самоврядуванням. Союз поважає головні функції держави, включаючи гарантування територіальної цілісності держави, підтримання правопорядку та забезпечення національної безпеки (останнє речення було включене до тексту Договору на вимогу Іспанії) [4]. Це зокрема означає, що кожна держава-член самостійно визначає форму державного устрою, а тому Бельгія, Австрія, Німеччина є федераціями, Великобританія і Іспанія – регіоналістськими державами, більшість держав-членів ЄС відноситься до унітарних держав.

Висновки. На сучасному етапі інтеграції інститути Союзу демонструють відданість ідеї збереження територіальної цілісності держав-членів. Так, можна пригадати заяву Голови Європейської комісії Ж. М. Баррозу після Шотландського референдуму. Він зокрема зазначив, що вітає рішення шотландців зберегти єдність Великобританії. Цей результат дуже гарний для єдиної, відкритої і більш сильної Європи. Єврокомісія продовжить вести конструктивний діалог з шотландським урядом в областях, які важливі для майбутнього Шотландії, включаючи зайнятість і економічне зростання, енергетику, зміни клімату та навколишнього середовища [2]. З приводу проведеного у жовтні

2017 р. в Каталонії референдуму офіційний представник Європейської комісії Маргарітис Схінас заявила, що, по-перше, ситуація в Іспанії є внутрішньою справою Іспанії, яка має бути вирішена відповідно до іспанського правопорядку, по-друге, відповідно до Конституції Іспанії голосування в Каталонії було незаконним, по-третє, якщо б референдум був проведений відповідно до іспанської конституції, то Каталонія залишила б Євросоюз, по-четверте, сторони повинні перейти від конфронтації до діалогу з метою цивілізованого вирішення конфлікту [3].

Список літератури: 1. *Ананьева Е.В.* Референдум о независимости Шотландии: цепная реакция / *Е.В.Ананьева* // Сепаратизм в политической жизни современной Европы = Separatism in the political life of modern Europe / [под ред. П.Е. Канделя]. – М. : Ин-т Европы РАН, 2015. – С. 42–53. 2. Баррозу приветствовал решение шотландцев сохранить единство Британии. РИА Новости (19 сентября 2014) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ria.ru/world/20140919/1024760726.html>. 3. Европа не признала независимую Каталонию [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.gazeta.ru/politics/2017/10/02_a_10914218.shtml. 4. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу (2010/C83/01) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_b06. 5. *Окладна М.Г.* Сепаратизм і його вплив на функціонування Європейського Союзу та його держав-членів / *М.Г.Окладна* // Євроатлантична інтеграція України: свідомий вибір моделі безпеки : зб. наук. статей за матеріалами III-х Харківських міжнар. прав. читань, присвячених пам'яті проф. М.В. Яновського і В.С. Семенова, м. Харків, 3 листоп. 2017 р. : у 2 ч. / редкол.: А.П. Гетьмана, І. В. Яковюк, С.М. Мельник та ін. – Харків, 2017. – Ч. 1. – С. 90–97. 6. *Яковюк І.В.* Європейський регіоналізм у контексті розбудови Європейського Союзу / *І.В.Яковюк* // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – Харків : Право, 2004. – Вип. 8. – С. 57–68. 7. *Яковюк І.В.* Правові основи європейської інтеграції та її вплив на державно-правовий розвиток України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01, 12.00.11 / *І.В.Яковюк*. – Харків, 2014. – 474 с. 8. *Яковюк І.В.* Проблеми конституційного регулювання членства в Європейському Союзі / *І.В.Яковюк* // Державне будівництво та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. / ред. кол. : Ю.П. Битяк та ін. – Харків : Право, 2010. – № 20. – С. 25–36. 9. *Chamon M.* Scotland and Catalonia would face very real challenges in making a seamless transition to EU membership after independence / *M. Chamon, G. Van Der Loo*. – Retrieved from The London School of Economics and Political Science (2014, January 16). – Режим доступу : <http://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2014/01/16/scotland-and-catalonia-would-face-very-real-challenges-in-making-a-seamless-transition-to-eu-membership-post-independence/>. 10. EFA. About Us. – 2014. – Retrieved from E-F-A.org. – Режим доступу : <http://www.e-f-a.org/about-us/>. 11. *Gonzalez R.* Spanish Prisoners / *R. Gonzalez, J. Clotet*. – Retrieved from New York Times (2012, October 2). – Режим доступу : <http://www.nytimes.com/2012/10/03/opinion/a-new-call-for-catalonias-independence.html?emc=tnt&>. 12. *Gurr T.R.* Minorities, Nationalists, and Islamists. In C.A. Crocker, F.O. Hampson, P. All, Leashing the Dogs of War: Conflict Management in a Divided World / *T.R.Gurr*. – Washington D.C. : United States Institute of Peace, 2007. – pp. 131–160. 13. *Lynch S.* Scotland vote may lessen likelihood of UK leaving EU / *S. Lynch*. – Retrieved from The Irish Times (2014, September 19). – Режим доступу : <http://www.irishtimes.com/news/world/europe/scotland-vote-may-lessen-likelihood-of-uk-leaving-eu-1.1934879>

14. *Pantovic A.* The Economic Impact of the European Union on Subnational Separatist Sentiment / *A. Pantovic*. – University of Colorado Boulder Undergraduate Honours Thesis, 2014. – pp. 1–55. 15. *Rosenberg M.* New Countries of the World: The 34 New Countries Created Since 1990 / *M. Rosenberg*. – Retrieved from Geography.about.com (2014). – Режим доступу : <http://geography.about.com/cs/countries/a/newcountries.htm>.

References (transliterated): 1. Ananeva E.V. Referendum o nezavysymosti Shotlandyy: tsepnaia reaktsiya [Referendum on the independence of Scotland: a chain reaction]. *Separatyzm v polytycheskoi zhizny sovremennoi Evropa* [Separatism in the political life of modern Europe]. Moscow, In-t Evropy RAN, 2015, pp. 42–53. 2. *Barrozu pryvetsvoval reshenye shotlandtsev sokhranyt edynstvo Brytanyu* [Barroso welcomed the decision of the Scots to maintain the unity of Britain]. RIA News (19.09.2014). Available at: <https://ria.ru/world/20140919/1024760726.html>. 3. *Evropa ne pryznala nezavysymuiu Kataloniyu* [Europe did not recognize the independent Catalonia]. Available at: https://www.gazeta.ru/politics/2017/10/02_a_10914218.shtml. 4. *Konsolidovani versii Dohovoru pro Yevropeiskyi Soiuz ta Dohovoru pro funktsionuvannia Yevropeiskoho Soiuzu (2010/S 83/01)* [Consolidated versions of the European Union Treaty and the Functioning of the European Union Treaty (2010/S 83/01)]. Available at: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_b06. 5. *Okladna M.H.* Separatyzm i yoho vplyv na funktsionuvannia Yevropeiskoho Soiuzu ta yoho derzhav-chleniv [Separatism and its impact on the functioning of the European Union and its member states]. *Yevroatlantychna intehtratsia Ukrainy: svidomyi vybir modeli bezpekyy : zb. nauk. statei za materialamy III-kh Kharkivskyykh mizhnar. prav. chytan, prysviachenykh pamiaty prof. M.V. Yanovskoho i V.S. Semenova*. Kharkiv, 3.11.2017, no. 1, pp. 90–97. 6. *Yakoviyuk I.V.* Yevropeiskyi rehionalizm u konteksti rozbudovy Yevropeiskoho Soiuzu [European regionalism in the context of the development of the European Union]. *Derzhavne budivnytstvo ta mistseve samovriaduvannia*. Kharkiv, Pravo, 2004, no. 8, pp. 57–68. 7. *Yakoviyuk I.V.* *Pravovi osnovy yevropeiskoi intehtratsii ta yoi vplyv na derzhavno-pravovyi rozvytok Ukrainy : dys. d-ra yuryd. nauk: 12.00.01, 12.00.11* [Legal bases of European integration and its influence on state-legal development of Ukraine. Dr. jur. sci. diss.]. Kharkiv, 2014. 474 p. 8. *Yakoviyuk I.V.* Problemy konstytutsiino-ho rehuliuвання chlenstva v Yevropeiskomu Soiuzi [Problems of constitutional regulation of membership in the European Union]. *Derzhavne budivnytstvo ta mistseve samovriaduvannia : zb. nauk. pr.* Kharkiv, Pravo, 2010, no. 20, pp. 25–36. 9. *Chamon M., Van Der Loo G.* Scotland and Catalonia would face very real challenges in making a seamless transition to EU membership after independence. Retrieved from *The London School of Economics and Political Science*. (2014, January 16). Available at: <http://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2014/01/16/scotland-and-catalonia-would-face-very-real-challenges-in-making-a-seamless-transition-to-eu-membership-post-independence/>. 10. EFA. About Us. Retrieved from *E-F-A.org*. 2014. Available at: <http://www.e-f-a.org/about-us/>. 11. *Gonzalez R., Clotet, J.* Spanish Prisoners. Retrieved from *New York Times*. October 2, 2012. Available at: <http://www.nytimes.com/2012/10/03/opinion/a-new-call-for-catalonias-independence.html?emc=tnt&>. 12. *Gurr T.R.* Minorities, Nationalists, and Islamists. In C.A. Crocker, F.O. Hampson, P. All, *Leashing the Dogs of War: Conflict Management in a Divided World*. Washington D.C., United States Institute of Peace, 2007, pp. 131–160. 13. *Lynch, S.* Scotland vote may lessen likelihood of UK leaving EU. Retrieved from *The Irish Times*. September 19, 2014. Available at: <http://www.irishtimes.com/news/world/europe/scotland-vote-may-lessen-likelihood-of-uk-leaving-eu-1.1934879>. 14. *Pantovic A.* The Economic Impact of the European Union on Subnational Separatist Sentiment. *University of Colorado Boulder Undergraduate Honours Thesis*, 2014, pp. 1–55. 15. *Rosenberg M.* New Countries of the World: The 34 New Countries Created Since 1990. Retrieved from *Geography.about.com*. 2014. Available at: <http://geography.about.com/cs/countries/a/newcountries.htm>.

Надійшла (received) 17.11.2017

Бібліографічні описи / Библиографические описания / Bibliographic descriptions

Сепаратизм в Європейському Союзі: закономірність чи виняток з правила? / М. Г. Окладна // Вісник НТУ «ХПІ». Серія : Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. – Харків : НТУ «ХПІ», 2017. – № 52 (1273). – С. 29–33. – Бібліогр. : 15 назв. – ISSN 2227-6890.

Сепаратизм в Европейском Союзе: закономерность или исключение из правила? / М. Г. Окладная // Вісник НТУ «ХПІ». Серія : Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. – Харків : НТУ «ХПІ», 2017. – № 52 (1273). – С. 29–33. – Бібліогр. : 15 назв. – ISSN 2227-6890.

Separatism in the European Union: regularity or exception from the rule? / M. G. Okladnaya // Bulletin of NTU "KhPI". Series : Actual problems of Ukrainian society development. – Kharkiv : NTU "KhPI", 2017. – No. 52 (1273). – P. 29–33. – Bibliogr. : 15. – ISSN 2227-6890.

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Окладна Марина Георгіївна – кандидат історичних наук, доцент, Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого, доцент кафедри теорії держави та права; тел.: (067)571–74–92.

Окладная Марина Георгиевна – кандидат исторических наук, доцент, Национальный юридический университет им. Ярослава Мудрого, доцент кафедры теории государства и права; тел.: (067)571–74–92.

Okladna Marina Georgievna – Candidate of Science (Ph. D.) in History, Associate Professor, National Law University named after Yaroslav the Wise, Associate Professor of the Department of Theory of the State and Law; tel.: (067)571–74–92.

УДК 349.2

О. В. ГАЄВАЯ

ЩОДО ВИНИКНЕННЯ ТРУДОВОГО ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У статті досліджується інтеграція в загальносвітову систему правового регулювання праці, яка передає іншим країнам власний нормотворчий і практичний досвід в трудовій сфері. Відстежується звільнення трудового права від застарілих і неефективних конструкцій, запозичення в міру необхідності різноманітних концепцій в теорії і практиці різних регіонів світу. Демонструється адаптація їх до внутрішньодержавних особливостей і потреб на сучасному етапі. Зазначається, що завдяки Європейському трудовому праву створено збірник модельних правових норм.

Ключові слова: європейський союз, міжнародне трудове право, економічна інтеграція, трудові стандарти, уніфікація, переміщення ресурсів, міждержавне співробітництво, концепція прав людини.

В статье исследуется интеграция в общемировую систему правового регулирования труда, которая передает другим странам собственный нормотворческий и практический опыт в трудовой сфере. Отслеживается освобождение трудового права от устаревших и неэффективных конструкций, заимствование по мере необходимости многочисленных концепций в теории и практике различных регионов мира. Демонстрируется адаптация их к внутригосударственным особенностям и потребностям на современном этапе. Отмечается, что благодаря Европейскому трудовому праву создан сборник модельных правовых норм.

Ключевые слова: европейский союз, международное трудовое право, экономическая интеграция, трудовые стандарты, унификация, перемещение ресурсов, межгосударственное сотрудничество, концепция прав человека.

In the article the integration into the general world system of the legal regulation of labor which conveys to other countries its own normative and practical experience in the labor sphere has been investigated. The deliverance of the labor law from the constructions becoming obsolete and inefficient, borrowing when the necessity arises of numerous concepts in the theory and practice of the world different regions has been tracked. The adaptation of them to the peculiarities and needs within the state at the present day stage has been demonstrated. It is noted that, thanks to the European Labor Law, the collection of model legal norms, the creative application of which is a prerequisite for the development and improvement of any national system of international labor law has been created and it is made an attempt to bring to conformity the general civilized requirements. The formation of the European Union labor law under the influence of conceptual constructions and practices inherent to the national legal systems of member states and international law has been shown. Their transformation and use, taking into account the goals, tasks and the necessity of the most effective solution of the problems related to their jurisdiction, have been analyzed. The law of the European Union, being integrated by character, introduces the uniform standards of conduct for citizens and organizations in many spheres of their lives, thereby laying the legal foundations for creation of "as much as possible the closest union of the peoples of Europe". In the norms of the given legal system, the principles of the single internal market and the legal regime of the single currency (euro), the status of the institutions (the European Parliament, the Council of the European Union, etc.) and legal entities, a single (Schengen) Visa and other persons have been enshrined.

Keywords: European Union, international labor law, economic integration, labor standards, unification, relocation of resources, interstate cooperation, the concept of human rights.

Вступ. Трудове право Європейського союзу – самостійна галузь, що розвивається протягом декількох десятиріч років. Накопичено величезний правовий матеріал, що представляє унікальну цінність. Незважаючи на численні заходи щодо гармонізації та економічної інтеграції трудового права і вирівнювання трудових стандартів, між правовими системами держав – членів Євросоюзу, все ще збереглися істотні відмінності. Особливо це стосується тих країн, трудове право

яких відносилося до соціалістичної правової системи.

Процеси глобалізації, характерні для всіх сфер сучасного життя, надають уніфікуючий вплив. Відбувається зміцнення ділових транскордонних і наукових зв'язків, інтенсивне переміщення товарних, фінансових і людських ресурсів. В контексті міжнародної інтеграції активізуються і розвиваються різні аспекти міждержавного співробітництва, що зумовлює постійне доповнення і зближення різних моделей правового